

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010)

2012

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordinació:

Mateu Riera Rullan

Edita:

Vessants, Arqueologia i Cultura SL

ISBN:

978-84-937994-3-4

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010) / [Coordinació Mateu Riera Rullan]- 296 p. ; 21x21 cm.

ISBN 978-84-937994-3-4

M. Riera Rullán

1. Arqueologia – Eivissa – Congressos

902(460.32)

PRESENTACIÓ

Les IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, al igual que les tres primeres, han estat organitzades principalment per la Secció d'Arqueologia del nostre Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Aquestes jornades es varen celebrar a Eivissa els dies 1, 2 i 3 d'octubre de 2010. En representació de dita Secció el comitè organitzador va estar format per Glenda Graziani, Juan José Marí, Bartomeu Salvà i el sotassinat. D'entre ells crec que és de justícia destacar la magnífica labor realitzada per l'arqueòloga Glenda Graziani.

Però també cal esmentar que per aquestes quartes jornades es va comptar amb l'inestimable ajuda del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera i del Consell d'Eivissa. D'aquestes dues institucions es va poder gaudir, dintre del comitè d'organització, de les labors realitzades per Jordi H. Fernández, Director de l'esmentat museu, i de Josep Maria López Garí, Director Insular de Patrimoni del Consell pitius.

A tots ells els vull donar les gràcies i mostrar tot el meu reconeixement donat que crec sincerament que el resultat final de la feina feta va significar un vertader èxit per a tota la comunitat arqueològica balear. Amb la publicació que tenen a les seves mans podem tornar a dir que estam d'enhorabona per l'excel·lent trajectòria que estan experimentant aquestes Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres de 2006, fetes a Manacor i impulsades pràcticament en solitari per l'arqueòloga municipal Magdalena Salas, es varen presentar 12 xerrades i es van publicar els corresponents 12 articles. Aquella bona embranzida inicial va anar donant bons fruits i així, cinc anys més tard, a les IV Jornades, es varen arribar a presentar 36 xerrades i se n'han pogut publicar 34 signades per fins a 69 autors diferents. És a dir, que del

2006 al 2010 s'ha triplicat la presentació de treballs exposats i publicats, tots ells relacionats amb temàtiques íntimament lligades a les nostres illes. És una evidència que mirant cap enrere hem d'estar molt contents d'haver pogut viure les quatre jornades de Manacor, Felanitx, Maó i Eivissa, així com d'haver pogut fer realitat les seves quatre publicacions. Tot plegat crec que es pot qualificar de quasi miraculós, doncs pens sincerament que cinc anys enrere poca gent hagués apostat gaire a què s'hagués arribat fins aquí on hem arribat.

Vull remarcar que en aquest quart volum han presentat novetats, estudis i investigacions diversos professors de mitja dotzena d'universitats, tècnics insulars o municipals, directors de museu, etc., però majoritàriament arqueòlegs professionals lliberals. A tots ells, i sobretot a aquests darrers, els vull mostrar la meua admiració, donat que varen voler compartir la seva feina sense cobrar ni un euro, deixant algun dia de treball, i, en molts casos, pagant les despeses del desplaçament i l'allotjament de la seva pròpia butxaca.

Crec sincerament que tot plegat és una bona mostra de l'amor a la nostra professió de tots els que hem participat a les Jornades i a la present publicació. Fa goig veure que dintre del nostre gremi hi ha gent que sent vertadera vocació i que actua en conseqüència, conscient del fet que si no es dóna a conèixer la feina feta, no s'està complint amb el deure de tornar a la societat allò que ens ha donat.

En la mateixa línia crec que s'ha de valorar molt positivament el haver aconseguit per primera vegada poder reunir professionals de l'arqueologia que treballen a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Certament, des de l'inici de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, una de les coses que es volia potenciar era el poder compartir coneixements de

cadascuna de les illes, doncs aquesta era i segueix sent una de les mancances i de les assignatures pendents de la nostra comunitat científica.

En línies generals crec que el nivell de la majoria dels articles lliurats justifica de sobres la seva publicació. Evidentment molts d'ells han quedat una mica curts donades les limitacions d'espai que es pateixen en aquests tipus de miscel·lànies. Tot i això, se'ns dubte, serviran per a què tothom pugui introduir-se en les més que interessants recerques presentades.

No puc ni dec acabar sense demanar disculpes pel retard en la publicació d'aquestes IV Jornades. Sent justos però, devem assenyalar que foren diversos càrrecs del Consell d'Eivissa els que no varen acomplir els seus compromisos respecte aquesta publicació. Per tant, no som jo qui explicarà les causes de tot plegat, però sí que puc dir que des de la Secció no hem aturat de fer feina per a què aquest volum hagi arribat al bon port que a continuació podran contemplar.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

SUMARI

L'EXPLOTACIÓ PREHISTÓRICA DELS RECURSOS CUPRÍFERS D'ILLA DEN COLOM (MAÓ, MENORCA).....	11	SOBRE EL SISTEMA DE CIERRE DE LOS HIPOGEOS EN LA NECRÓPOLIS DEL PUIG DES MOLINS (EIVISSA).....	83
Bartomeu Lluï Estarellas, Laura Perelló Mateo, Mark A. Hunt Ortiz, Damià Perelló i Fiol Bartomeu Salvà Simonet		Jordi H. Fernández, Ana Mezquida	
APROXIMACIÓ A LA FAUNA MALACOLÒGICA MARINA EN EL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. LANAVETA	19	LA NECRÓPOLIS RURAL DE CAN PEP DES FERRER. NUEVAS APORTACIONES SOBRE NECRÓPOLIS RURALES EN LA ISLA DE IBIZA.....	89
Miquel Àngel Vicens i Siquier		Glenda Graziani, Juan Jose Mari Casanova, Jonathan Castro Orellana	
RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST DEL JACIMENT DE CORNIA NOU (MAÓ, MENORCA).....	27	MATERIALS PÚNICS TROBATS AL LITORAL DE MENORCA.....	99
Antoni Ferrer Rotger, Montserrat Anglada Fontestad i Lluís Plantalamor Massanet		Octavio Pons Machado	
ESCOBRINT TREPUCÓ: RESTAURACIÓ I REINTERPRETACIÓ DE LA GALERIA I EL BARRI SUD DE MARGARET MURRAY.....	35	RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA A L'EDIFICI DEL CARRER SANT MIQUEL Nº 10-12 (PALMA DE MALLORCA). ESTUDI ANTROPOLÒGIC DE DOS ENTERRAMENTS ROMANS.....	105
Elena Síntes Olives i Silvia Villalonga		Sebastià Munar Llabrès, Francisca Cardona López	
SACRIFICIS I OFRENES EN EL SANTUARI DE LA SEGONA EDAT DEL FERRO DEL POBLAT D'ELS ANTIGORS (ILLA DE MALLORCA).....	43	LES RASSES DE CONREU D'ÈPOCA ANTIGA I EL PATRIMONI HISTORIC ARQUEOLÒGIC A EIVISSA: UN REpte URGENT.....	115
Jordi Hernández-Gasch, Carles Velasco Felipe		Josep Mª López Gari, Ricard Marlasca Martín	
EL PROCESO CONSTRUCTIVO DE LA TORRE I DEL YACIMIENTO DEL PUIG DE SA MORISCA.....	53	EXCAVACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ILLOT DELS FRARES (SES SALINES, MALLORCA). CAMPANYES 2009-2010.....	123
Emili Garcia Amengual		Mateu Riera Rullan	
LA UTILIZACIÓN DE ENGOMBES EN LAS COMUNIDADES POSTALAYÓTICAS DE LA ZONA DE SANTA PONÇA (MALLORCA).....	61	MENSAE RECTANGULARES DE MÁRMOL DE LOS YACIMIENTOS DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA DE LA ISLA DEL REI Y FORNÀS DE TORELLÓ (MENORCA).....	135
Daniel Albero Santacreu, Jaume García Rosselló, Manel Calvo Trías		Silvia Alcaide González	
S1. UN EDIFICI SINGULAR EN EL SON FORNÉS D'ÈPOCA CLÀSSICA (SEGLES III A.N.E – I DE N.E.).....	71	EL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MALLORCA) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC: EVOLUCIÓ HISTÒRICA I FUNCIONAL.....	143
Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch.		Mateu Riera Rullan, Miguel Àngel Cau, Magdalena Salas Burguera	

INTERPRETACIÓ DE LES PRACTIQUES FUNERARIES I ANÀLISI ANTROPOLÒGIC DELS ENTERRAMENTS DEL SECTOR OEST DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÓ (MANACOR).....	151	L'ARQUEOLOGIA I L'ESTUDI D'EDIFICIS.....	225
Llorenç Alapont, Assumpció Malgosa, Gemma Prats-Muñoz, Roger Real, Magdalena Sastre		Antoni Ferrer Abárzuza	
APROXIMACIÓ A LA GESTIÓ DELS RECURSOS FAUNÍSTICS DEL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MANACOR) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC.....	159	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. UN JACIMENT PREHISTÒRIC AL SEGLE XXI.....	233
Alexandre Valenzuela, Damià Ramis		Joan Fornés Bisquerra, David Javaloyas Molina, Llorenç Oliver Servera, Tomeu Salvà Simonet	
ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE L'EXTENSIÓ I CRONOLOGIA DE L'ARS PURPURARIA A EBUSUS.....	169	ARQUEOLOGIA I PÚBLIC A MALLORCA, UNA TRISTA HISTÒRIA. REFLEXIONS A PARTIR D'UNA INTERVENCIÓ A SON CORRÓ.....	241
Benjamí Costa, Carmen Alfaro		David Javaloyas, Magdalena Sastre, Llorenç Oliver, Emmanuelle Gloaguen	
LA EXPOSICIÓN MONOGRÁFICA “MANURQA”. PROYECTO DIDÁCTICO DE BOSTON UNIVERSITY SOBRE LA EXCAVACIÓN DE UNA ESTRUCTURA ANDALUSÍ EN TORRE D'EN GÁLMÉS.....	179	ESTRATEGIAS Y ACCIONES EN EL DESARROLLO DEL PARQUE ARQUEOLÓGICO DEL PUIG DE SA MORISCA (CALVIÀ).....	249
Amalia Pérez-Juez Gil		Calvo, Manel; Albero, Daniel; Calderón, Maria; Gloaguen, Emmanuelle	
SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EN EL CENTRE DE MANACOR. EVIDÈNCIES DE LA TRAMA URBANA DES D'ÈPOCA ISLÀMICA.....	187	PROSPECCIONES GEOFÍSICAS EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ” (FELANITX, MALLORCA).....	255
Antonio Micol Argudo, Magdalena Salas Burguera		Christoph Rinne, Bartomeu Salvà	
PROJECTE JAUME IV – CAMPANYA 2008.....	193	L'ÚS DEL GEORADAR EN LA GESTIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. L'EXEMPLE DEL PROJECTE DE RECUPERACIÓ I PEATONALITZACIÓ DEL FRONT COSTANER ENTRE CALA MORLANDA I S'ILLOT –MANACOR.....	261
Helena Inglada, Maria Llinàs		Antonio Ruiz, Helena Inglada	
RESULTADOS DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO EN EL BALUARD DEL PRÍNCIP DE LA MURALLA RENACENTISTA DE PALMA DE MALLORCA.....	199	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ: UN JACIMENT PREHISTÒRIC VIST PER LA PREMSA ACTUAL.....	269
Antonia Martínez, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis, Maria José Rivas		Almudena Briones Campos	
LA PRESÓ DE LA CASA CONSISTORIAL DE FELANITX: DE L'ARQUEOLOGIA DE SALVAMENT A LA POSADA EN VALOR DEL PATRIMONI HISTÒRIC.....	211	CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DE CLOSQUES D'ESTRUÇ DECORADES A EIVISSA.....	277
Llorenç Oliver, Jaume Deyà, Magdalena Sastre		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	
ARQUEOLOGIA VERTICAL I EVOLUCIÓ ARQUITECTÒNICA DE LA TORRE DEL PALAU DE MANACOR.....	217	NOVES APORTACIONS A LA RESTAURACIÓ DEL VIDRE DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC D'EIVISSA.....	283
Magdalena Salas Burguera i Joan Pascual Femenias		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	

LA PRESÓ DE LA CASA CONSISTORIAL DE FELANITX: DE L'ARQUEOLOGIA DE SALVAMENT A LA POSADA EN VALOR DEL PATRIMONI HISTÒRIC

Llorenç Oliver
Jaume Deyà
Magdalena Sastre

INTRODUCCIÓ

La intervenció a la Casa Consistorial s'inicià com un seguiment arqueològic de les obres de reforma integral de les dependències municipals, iniciades a la primavera de 2009. L'edifici de l'Ajuntament, també anomenat "La Sala", es troba ben al centre de la vila, a sobre d'una petita elevació coneguda com "el Castellet". L'accés i les tres façanes principals donen a la plaça de la Constitució, mentre que, a la part posterior, hi té un altre accés a un pati, a través del carrer del Sitjar (figura 1). Aquest emplaçament es correspon al lloc on s'hi alçaven les cases de l'antiga alqueria d'època islàmica que acabà donant nom a la vila (Barceló i Kirchner 1995:31).

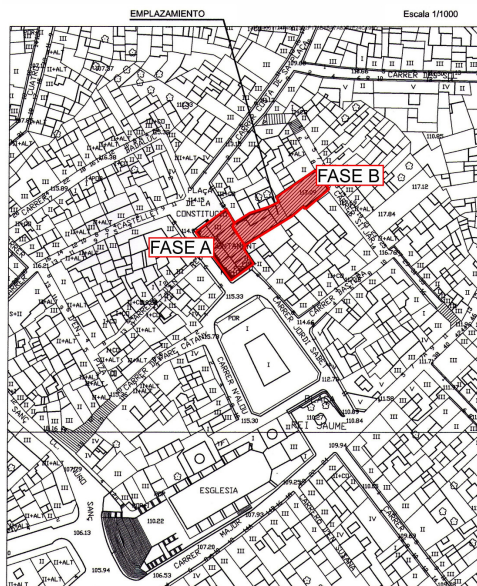

Figura 1. Ubicació de l'Ajuntament

LA INTERVENCIÓ DURANT LES OBRES

El seguiment es va dur a terme en dues fases. La primera es correspon a l'edifici antic de l'ajuntament, documentat, a partir de referències bibliogràfiques, des del segle XIV com a nucli originari a partir del qual es formaria l'Ajuntament actual (Xamena i Rosselló 1976; Rosselló 2008b). Durant aquesta fase, es va dur a terme una intervenció d'arqueologia murària en que s'han documentat diferents ampliacions i processos de reforma a l'edifici. Paral·lelament, la informació bibliogràfica a la qual hem pogut tenir accés ha confirmat aquest seguit de reformes i ampliacions que ha anat patint l'edifici al llarg de la història. No obstant, a causa de l'escassa concreció de les fonts consultades, no ens ha estat possible establir una correlació clara entre les reformes observades a l'edifici i la informació aportada per la bibliografia.

Una excepció a aquesta pauta ha estat la documentació d'un seguit de reformes que es fan a principis del s. XIX, en que s'arreglen les porxades de la part frontal de l'edifici. Als plànols de l'època hi apareix projectat un porxo en forma de L que dona accés diferents estances i a l'escala d'accés al pis superior, situada a un lateral (figura 2), i que no es corresponen als que hi havia al moment d'iniciar les obres. Aquest accés lateral va ser substituït durant una nova remodelació dataada entre 1933 i 1936, en què s'obrí el nou accés principal al centre de la façana, aprofitant el portal de Can Bordoy, una casa veïna que s'havia derruït (Xamena 1975; Rosselló 2009f).

En aquest mateix moment, es degué construir la nova escala, adaptada a la nova zona d'accés a l'edifici, i alhora es cegà l'aljub que es trobava a sota de l'edifici, ja que entre els materials usats per tancar-lo, s'empraren rajoles sobrants de la construcció de l'escala.

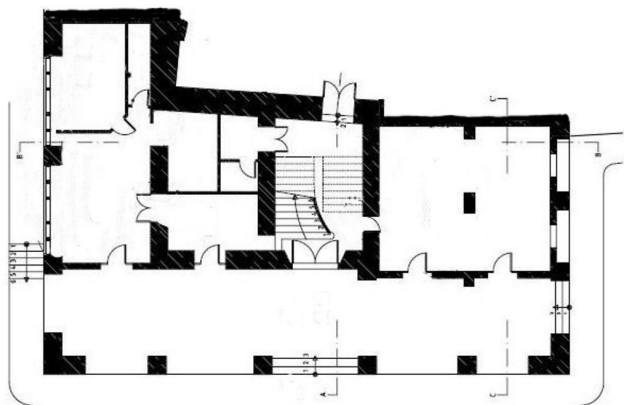
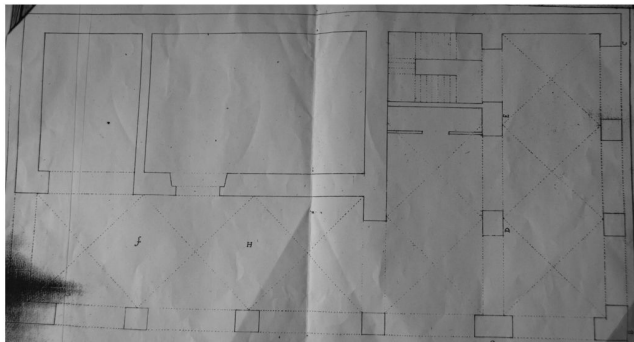

Figura 2. Plànols de la reforma de 1801 (cedit per Pere Xamena), a dalt; i de la planta baixa actual, a baix, amb la posició de la porxada, els accessos i l'escala.

Un altre element a destacar d'aquesta zona ha estat la troballa de nombrosos grafitis a diferents llocs, sobretot al campanar, testimoni de l'ús de l'Ajuntament com a presó durant els primers mesos de la guerra civil (Xamena 1975; Adrover i Cabot 2002). La segona fase la intervenció es correspon la part posterior de l'edifici i al pati, on es va dur a terme una actuació de subsòl, un cop enderrocat l'edifici construït a la dècada de 1960 per ampliar les dependències municipals. En aquest cas, les restes de diverses estructures que s'hi ha pogut documentar, es trobaven altament afectades per la construcció de l'edifici d'oficines al s. XX. L'alt grau d'alteració patit i la manca de fonts escrites, han fet que, en aquest moment no si-

gui possible encara oferir una explicació completa de les troballes. Així i tot, cal esmentar la troballa de dos paviments superposats i retallats per una canal que desemboca en una cubeta quadrada, de funcionalitat encara no ben definida, ubicada al centre de l'espai. En aquest indret, a sota del paviment inferior, hi han aparegut dues monedes, una d'elles dins d'una encletxa de la pròpia roca i l'altra entre els materials d'anivellament del terreny previ a la pavimentació. A falta de dur a terme la neteja i estudi de les monedes, únicament es pot assegurar que són d'època medieval, fet que ens proporciona una data *post quem* per a la construcció del paviment.

LA INTERVENCIÓ A LA PRESÓ

Durant el transcurs de les obres, es va tenir accés, de manera gairebé fortuïta, a l'estança corresponent a l'antiga presó o calabós municipal. Aquesta es troba ubicada al soterrani de l'edifici discorre al llarg de la façana nord-oest (on el carrer fa pendent respecte a l'entrada principal) i part de la façana principal, orientada al sud-oest. Aquesta estança, en principi, no formava part del projecte d'obra, però a causa de la necessitat d'apuntalar-la per a dur a terme les obres del pis de sobre amb seguretat, es va haver d'habilitar. Durant les darreres dècades, la primera de les quatre sales en que està dividida, s'havia utilitzat com a magatzem, quedant la resta inaccessible i inutilitzades. No va ser fins un cop finalitzada l'obra a la porxada que es va poder desapuntalar i intervenir a l'interior.

El conjunt de la presó es tracta d'una gran nau amb planta en forma d'L i coberta de volta de canó, feta amb marès. L'estança es troba dividida en quatre sales mitjançant la construcció de parets intermèdies *a posteriori*. El sòl és de trespol a totes les sales, excepte a la primera, en que s'aixecà el nivell amb ciment per a situar-lo a la mateixa cota que el carrer. Les parets laterals són, en general, de pedra amb terra emmig, i revestides de morter en alguns punts. Dues de les sales presenten obertura a l'exterior, tot i que només s'hi accedeix a través de la primera, situada a l'extrem nord-est (figura 3).

La Sala I, en haver estat emprada com magatzem, és la que presentava un pitjor estat de conservació. Té una planta irregular amb tendència quadrangular i una bancada correguda al costat esquerre, mirant des de l'entrada.

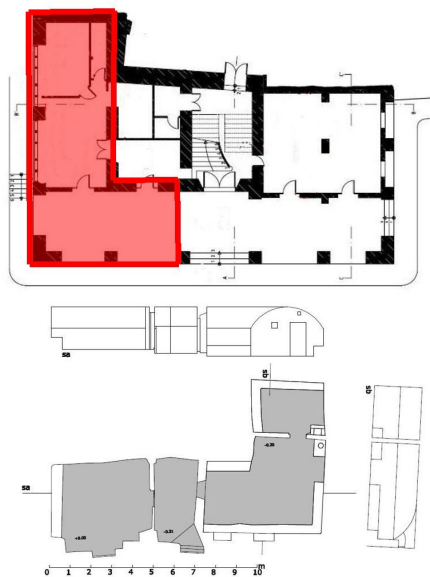

Figura 3. Ubicació de la presó respecte de l'edifici, a dalt; i planta de la presó, a baix.

A continuació, s'accedeix a la Sala II, de dimensions més reduïdes. A la paret que separa aquesta estança de la tercera, s'hi observen, a dues pedres del mateix portal, dues dates: 1754, a una llosa del brancal dret, amb unes grafies més arcaiques; i a la llinda, 1788 (figura 4). En relació a aquestes dates, les fonts bibliogràfiques ens confirmen, l'any 1753, la necessitat d'efectuar reformes dels murs de l'interior de la presó, ja que els presoners se n'escapaven, i ja l'any 1754 ens informen que la reforma s'ha dut a terme i es concreten els pagaments de "25 lliures a Guillem Galmés, Bartomeu Oliver, ferrers, Antoni Caldentey, fuster, Nadal Adrover i Miquel Juan Abrines, picapedrers, per tota la despesa d'adobar la presó i fer el portal nou de pedra viva" (Rosselló 2009b).

La Sala III és la més gran i també la única que presenta finestres que donen al carrer. Ambdues finestres són diferents a nivell formal i una d'elles, la més allunyada de l'entrada, es troba completament tapiada, mentre que l'altra només ho està per la part externa. Això ens fa pensar que les finestres foren

obertes en moments diferents i, probablement, no estigueren en ús alhora, ja que la més recent es podria haver fet en el moment en que es cegà l'altra, probablement degut a la construcció d'una escala que salva el pendent entre la porxada de l'entrada principal i el lateral de la plaça. Tant aquí com a l'anterior sala, es conserven restes dels reixats de ferro de les finestres, tant de l'exterior com de les que comuniquen les diferents sales entre sí, tot i que en estat bastant avançat de degradació. Adossats a tres dels seus murs, hi apareixen també bancs corregut fets en pedra, així com també una latrina a un dels cantons (figura 5)

Figura 4. Imatge de les dues dates del portal que comunica les sales II i III.

Igualment, es localitzaren a aquesta habitació, escampats per terra, grillons de ferro, formats per una barra d'uns 2,5m. de llargada, amb un grilló a cada extrem i un passador per tancar-lo; a més d'alguns claus i argolles (figura 6). La Sala IV és de tendència quadrangular i dimensions més reduïdes. Presenta també un banc corregut al llarg de les parets frontal i esquerra, tot i que a nivell constructiu és diferent dels de les sales anteriors.

Figura 5. Imatge de la Sala III des de la sala II, a dalt, i des de la Sala IV, a baix.

Figura 6. Grillons, a dalt, i argolles i passadors, a baix.

S'hi troba també una latrina al costat dret. Quant a les parets, a la meitat posterior de la sala són fetes completament amb peces de marès, fet que ens va fer pensar que es tractés d'una possible ampliació o bé que l'estança tingués continuïtat seguint la línia sota la porxada. Una cala al mur posterior ens va fer descartar aquesta opció, ja que darrera hi apareixia una capa de reble de pedra i terra.

Un dels elements més destacables de la presó és la troballa de grafit a les voltes de les sales III i IV. Un primer grup el formen aquells que representen diversos conjunts de vaixells esgrafiats a les dues parets més grans de la tercera sala (figura 7). Un altre grup el formen altres representacions realitzades amb fum d'espelmes, com ara creus o figures antropomorfes, que podem trobar en diversos punts de les sales III i IV, així com també dos noms ("Mateo Juan" i "Miguel Juan") i unes marques de compte del pas del temps a la tercera sala (figura 8).

Figura 7. Primer calc d'un dels vaixells gravats a la Sala III

Aquestes grafit, en especial les representacions dels vaixells, es troben a l'actualitat en fase d'estudi, per la qual cosa no ens és possible aquí concretar més aquesta informació. Finalment, a l'indret de les latrines, entre les sales tercera i quarta, s'hi ha localitzat la seva corresponent fossa sèptica (figura 9). Es tracta d'una petita cavitat rectangular excavada directament a la roca, d'aproximadament 1,5 m. d'amplada i 2,5 m. de llargària, amb una alçada d'1,5 m.

Figura 8. Representacions d'antropomorfs i creus a la Sala IV, a dalt, i antropònims escrits a la Sala III, a baix.

Aquestes fileres de pilars sostenen sengles fileres de blocs de marès que, alhora, sustenten tres travessers formats també per blocs de marès (un dels quals, el central, ha desaparegut també a causa de l'obertura de la latrina central).

Es pot apreciar que la coberta, de lloses de marès en posició plana, va ser remodelada a l'hora de construir la latrina central, moment en que es tornà a tapar usant peces de diferent procedència i d'una coloració més fosca. Quant al material interior es tracta d'una barreja heterogènia, que inclou les bigues de fusta que sustentaven la coberta de marès; fragments de ceràmica moderna, encara pendents d'estudi i determinació formal i cronològica; elements fèrrics, majoritàriament corresponents a les portes, entre els quals destaca un passador de porta, plaques per als panys i diversos claus, tot en un estat de conservació bastant deficient; i, en menor mesura, restes de vidre i també de fauna; a més, també s'ha documentat un fragment de pipa de fang.

Figura 9. Imatge de les latrines de la Sala IV, a dalt, i la Sala III, a baix.

PROJECTE DE FUTUR

Un cop documentada la presó i assegurat que el desenvolupament de l'obra no l'havia d'afectar més del que ja ho havia estat amb anterioritat, l'equip responsable del seguiment, juntament amb l'Ajuntament de Felanitx, entitat promotora de l'obra i propietària de l'edifici, ens plantejarem la possibilitat de recuperar aquest espai. D'aquesta manera, es pretén que aquest indret, que durant tants anys havia restat oblidat, pugui ser incorporat a la resta d'elements del Patrimoni Històric amb que compta el terme de Felanitx.

El fet de centrar-nos en aquesta part de l'edifici, obviament la resta, és a causa del considerablement millor estat de preservació que ofereix, però sobretot perquè és l'àmbit més homogeni i que probablement menys alteracions hagi patit en el transcurs de la història de l'edifici. És, a més, el que ofereix majors possibilitats de cara a la seva posada en valor i el que amb més facilitat es pot destinar a l'ús com a element visitable, ja que pel

fet de no estar contemplat en el projecte de reforma de l'edifici, no se l'hi havia previst cap ús concret. I, per què no dir-ho? perquè pot ser el que resulti més atractiu per al públic.

Així doncs, el projecte que preveu la recuperació d'aquest espai i la seva integració en l'oferta cultural i de lleure del municipi de Felanitx, passa per una sèrie d'etapes: Una primera consisteix en la documentació de tots els elements presents, tant de l'estructura de la pròpia presó, com les representacions murals. Actualment està feta la tasca de documentació *in situ* i resta per desenvolupar l'estudi dels grafitis. Una segona fase indispensable és la de restauració i consolidació, tant de l'espai i els seus elements immobles, com dels elements mobles que s'han localitzat al seu interior.

Per acabar, i a manera de conclusió, s'ha de recordar que l'objectiu de tota aquesta feina és la posada en valor i a l'abast dels ciutadans d'aquest patrimoni. Per això, aquest projecte de recuperació, no pot prescindir de la part corresponent a l'adequació de l'espai per a que sigui visitable. L'adequació o condicionament, però, no és suficient. També és necessari tot un seguit de mesures per a cridar l'atenció dels visitants. Sobren exemples de jaciments o monuments que un cop s'han restaurat i museïtzat, resten abandonats, sense complir la finalitat amb la qual s'han dut a terme aquestes actuacions (que sovint no són barates), que és la de fer arribar el patrimoni als ciutadans¹. En aquest sentit, cal destacar els esforços que s'han dut a terme, tant des del propi Ajuntament, com de l'equip que s'hi ha situat al front, d'acostar des del primer moment, la feina que s'ha anat fent a la ciutadania.

Finalment, esperam que aquest exemple contribueixi a pensar en aquesta finalitat última del patrimoni i mostrar com una actuació que s'inicia amb un senzill control d'obra, pot contribuir a complementar l'oferta cultural/turística/d'oci d'un poble que, al cap i a la fi, haurà estat el que el paga.

BIBLIOGRAFIA

ADROVER, A.; CABOT, J. 2002: *Felanitx 1931-1939. República, guerra i repressió*. Res Publica. Sant Antoni de ses Salines.

¹ Per a una reflexió més detallada sobre aquesta problemàtica, consultau l'article "Arqueologia i públic a Mallorca, una trista història. Reflexions a partir d'una intervenció a Son Corró", publicat en aquest mateix volum.

BARCELÓ, M.; KIRCHNER, H. 1995: *Terra de Felanis. Felanitx quan no ho era*. Universitat de les Illes Balears. Palma.

ROSSELLÓ, R. 1978: *Cronicó felanitxer. 1500-1550*. Ajuntament de Felanitx. Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 1986: *Cronicó felanitxer. Apèndix. S. XIII-XVI*. Ajuntament de Felanitx. Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2008a: *Pere d'Alcàntara Penya i Nicolau (1823-1906) Relacions amb Felanitx*. Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2008b: *Noticiari de Felanitx. I: 1228-1600*. Ajuntament de Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2009a: *Noticiari de Felanitx. II: 1601-1718*. Ajuntament de Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2009b: *Noticiari de Felanitx. III: 1719-1808*. Ajuntament de Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2009c: *Noticiari de Felanitx. IV: 1809-1869*. Ajuntament de Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2009d: *Noticiari de Felanitx. V: 1870-1912*. Ajuntament de Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2009e: *Noticiari de Felanitx. VI: 1913-1925*. Ajuntament de Felanitx.

ROSSELLÓ, R. 2009f: *Noticiari de Felanitx. VII: 1926-1933*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1963: *Anys Enrere. Segle XIX. I Part*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1967: *Anys Enrere. Segle XVIII. I Part*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1972: *Anys Enrere. Segle XVIII. II Part*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1974: *Anys Enrere. Segle XVII. I Part*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1975: *Història de Felanitx. Tom II : del segle XVII al XX*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1976: *Anys Enrere. Segle XVII. II Part*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1979: *Anys Enrere. Segle XVI. II Part*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P. 1983: *Anys Enrere. Segle XIX. II Part*. Ajuntament de Felanitx.

XAMENA, P; ROSSELLÓ, R. 1976: *Història de Felanitx. Tom I: de la prehistòria al segle XVI*. Ajuntament de Felanitx.